

FINANSIJSKI INSTRUMENTI I MODELI PODRŠKE ZA ZELENU TRANZICIJU / FINANCIAL INSTRUMENTS AND SUPPORT MODELS FOR GREEN TRANSITION

Džejlana Čejvan¹, Aida Mehić¹

¹IUT, Ekonomski fakultet Travnik, Aleja Konzula – Meljanac bb, Travnik, BiH
e-mail: dzejlanacejvan@gmail.com, mehi5634@gmail.com

Pregledni članak

<https://www.doi.org/10.58952/zr20251401188>

UDK / UDC 336:330.34:502/504

Sažetak

Zelena tranzicija predstavlja ključni proces u transformaciji globalne ekonomije ka održivim modelima poslovanja, pri čemu finansijski instrumenti i modeli podrške igraju presudnu ulogu u njenoj realizaciji. Finansijski instrumenti uključuju zelene obveznice, subvencije, garancijske, klimatske fondove, dok modeli podrške obuhvataju javno-privatna partnerstva, investicione strategije i regulatorne okvire koji podstiču održiva ulaganja. Globalno tržište finansijskih instrumenata za zelenu ekonomiju ubrzano raste, pri čemu međunarodne finansijske institucije i vlade razvijaju posebne politike i mehanizme za podsticanje ulaganja u obnovljive izvore energije, energetska efikasnost i cirkularnu ekonomiju. Odabir teme proizilazi iz potrebe za razumijevanjem finansijskih mehanizama koji mogu ubrzati zelenu tranziciju, naročito u kontekstu zemalja koje se suočavaju s ograničenim fiskalnim kapacitetima i nedostatkom privatnih investicija u ekološki održive projekte. Istraživanje ove teme korisno je kako za donosiocima odluka u javnom i privatnom sektoru, tako za akademsku i stručnu zajednicu, jer pruža uvid u optimalne modele finansijske podrške koji mogu ubrzati održivu ekonomsku transformaciju.

Ključne riječi: zelena tranzicija, finansijski instrumenti, održivo finansiranje, ekonomski modeli podrške, cirkularna ekonomija.

JEL klasifikacija: Q01, Q56, G23, H23.

Abstract

The green transition is a key process in the transformation of the global economy towards sustainable business models, with financial instruments and support models playing a crucial role in its implementation. Financial instruments include green bonds, subsidies, guarantees, climate funds, while support models include public-private partnerships, investment strategies and regulatory frameworks that encourage sustainable investments. The global market for financial instruments for the green economy is growing rapidly, with international financial institutions and governments developing specific policies and mechanisms to encourage investments in renewable energy sources, energy efficiency and the circular economy. The choice of the topic stems from the need to understand the financial mechanisms that can accelerate the green transition, especially in the context of countries facing limited fiscal capacities and a lack of private investment in environmentally sustainable projects. Research on this topic is useful for both decision-makers in the public and private sectors, as well as for the academic and professional community, as it provides insight into optimal financial support models that can accelerate sustainable economic transformation.

Keywords: green transition, financial instruments, sustainable financing, economic support models, circular economy.

JEL classification: Q01, Q56, G23, H23.

UVOD

Govoreći o zelenoj tranziciji i modelima podrške, te neophodnoj izmjeni mnogih segmenata privrede u zemljama, koje su u procesu zelene tranzicije, dolazi do pitanja finansijskih instrumenata koji mogu financirati provedbu zelene tranzicije. Različiti su načini prikupljanja novca i provedbi akcija ozelenjavanja. Predmet ovog rada zapravo i jesu finansijski instrumenti i alati koji se koriste za prelazak na održivu i resursno efikasniju ekonomsku situaciju. Fokus je na analizi javnih i privatnih mehanizama, inicijativa koje podstiču zelene investicije, obnovljivim izvorima energije i zaštiti životne sredine, upotrebi EU fondova, bankarskog sektora, inovativnih modela finansiranja. Cilj rada je da se identifikuju i analiziraju ključni finansijski instrumenti, prikažu načini za provedbu u praksi, istraži uloga javnog i privatnog sektora, te da se predlože preporuke za unapređenje postojećih mehanizama podrške. Rad se sadrži od definiranja i utvrđivanja značaja zelene tranzicije i finansijskih instrumenata, zatim od četiri ključna poglavlja, a to su: zelene obveznice i ESG investicije, međunarodni i EU fondovi, bankarski sektor i krediti za održive projekte, javno – privatna partnerstva, te zaključne analize i razmatranja rada.

1. ZELENA TRANZICIJA I FINANSIJSKI INSTRUMENTI

1.1. DEFINICIJA I ZNAČAJ ZELENE TRANZICIJE

Zelena tranzicija predstavlja proces prelaska sa tradicionalnog modela na održiv i ekološki prihvatljiv model razvoja koji podrazumijeva smanjenje emisije štetnih gasova, efikasno korištenje resursa, promociju obnovljivih izvora energije i razvoj cirkularne ekonomije. Cilj zelene tranzicije je očuvanje životne sredine, smanjenje uticaja klimatskih promjena i osiguranje dugoročnog ekonomskog i društvenog blagostanja. Proizišla iz Evropskog zelenog plana koji ima cilj učiniti Europu klimatski neutralnom do 2050., potaknuti privredu zelenom tehnologijom, stvoriti održivu industriju i promet te smanjiti onečišćenje. Pretvaranje klimatskih i ekoloških izazova u prilike učinit će tranziciju pravednom i uključivom za sve. Značaj zelene tranzicije ogleda se u očuvanje životne sredine; smanjenjem zagađenja i emisije ugljen-dioksida doprinosi se borbi protiv klimatskih promjena i očuvanju prirodnih resursa, održivom ekonomskog razvoju koji podstiče inovacije, razvoj zelenih tehnologija i otvaranje novih radnih mjesta u sektorima kao što su obnovljiva energija, energetska efikasnost i upravljanje otpadom. Smanjenjem zavisnosti od fosilnih goriva i prelaskom na obnovljive izvore energije, jača se energetska nezavisnost zemalja. Smanjenje zagađenja vode, vazduha i zemljišta direktno utiče na poboljšanje javnog zdravlja i kvaliteta života ljudi. Također njen značaj se ugleda i u povezivanju i usklađivanju međunarodnih ciljeva iskazanih kroz međunarodne klimatske sporazume, održivog razvoja, kao što je Pariški sporazum.⁶²

1.2. ULOGA FINANSIJSKI INSTRUMENTATA U ODRŽIVOM RAZVOJU

Finansijski instrumenti za održivi razvoj obuhvataju različite oblike finansiranja koji su usmjereni ka projektima, preduzećima i inicijativama koje imaju pozitivan ekološki, društveni i ekonomski uticaj. To uključuje zelene obveznice, socijalne obveznice, ESG investicione fondove, održivo bankarstvo kroz kredite sa povoljnijim uslovima za održive projekte, mikrofinansiranje, i slično.

⁶² <https://www.consilium.europa.eu/hr/policies/paris-agreement-climate/> 20.03.2025

Ključne uloge finansijskih instrumenata predstavlja mobilizacija kapitala za zelene i društvene projekte, čime se omogućavaju ulaganja u obnovljive izvore energije, energetske efikasne tehnologije, zaštitu biodiverziteta, upravljanje otpadom, socijalne projekte (zdravstvo, obrazovanje, stanovanje) i dr.

Finansijski instrumenti usmjeravaju kapital prema kompanijama i sektorima koji posluju u skladu sa principima cirkularne i niskougledne ekonomije, što predstavlja podršku tranziciji ka zelenoj ekonomiji. Ulaganja u održive projekte pomažu u prilagođavanju klimatskim promjenama i smanjenju njihovih negativnih posljedica. Povećanje transparentnosti i odgovornosti, podrška malim i srednjim preduzećima (MSP), posebno kroz mikrofinansiranje i razvojne fondove, omogućava se inkluzivan ekonomski rast i smanjenje siromaštva. Finansijski instrumenti su ključni za realizaciju Agende 2030 i ciljeva održivog razvoja (SDGs), kao i klimatskih ciljeva postavljenih u okviru Pariškog sporazuma.⁶³ Finansijski instrumenti nisu samo sredstvo investiranja, već postaju strateški alat za upravljanje rizicima, podsticanje održivih inovacija i kreiranje pozitivnih društvenih i ekoloških promjena. Njihova pravilna upotreba omogućava povezivanje tržišta kapitala sa održivim razvojnim ciljevima, stvarajući dugoročnu vrijednost za društvo i prirodu.

2.ZELENE OBVEZNICE I ESG INVESTICIJE

2.1.POJAM I KARAKTERISTIKE ZELENIH OBVEZNICA

U poslovanju s pravnim osobama, investicijske i korporativne banke često emitiraju zelene vrijednosne papire i sudjeluju na sekundarnom finansijskom tržištu kroz trgovanje istima. Najpoznatiji oblik ovakvih vrijednosnih papira jesu zelene obveznice, kao najbolji način prikupljanja kapitala privatnog sektora koji se može koristiti u borbi protiv ekoloških problema današnjice, njihovim prikupljanjem ulaže se u ekološke projekte s ciljem smanjenja zagađenosti okoliša. Takvi projekti su većinom vezani uz obnovljive izvore energije, energetske učinkovitost i održivo upravljanje otpadom.⁶⁴ Zelene obveznice su specifična vrsta dužničkih finansijskih instrumenata koje emituju vlade, gradovi ili kompanije s ciljem prikupljanja novca za finansiranje projekata koji imaju pozitivan uticaj na životnu sredinu.⁶⁵

Ključne karakteristike zelenih obveznica:

1. Namjensko finansiranje – sredstva prikupljena izdavanjem zelenih obveznica moraju biti usmjerena na ekološke projekte, kao što su obnovljivi izvori energije, održiva infrastruktura, upravljanje otpadom i zaštita biodiverziteta,
2. Transparentnost i izvještavanje – izdavači zelenih obveznica često imaju obavezu redovnog izvještavanja o utrošku sredstava i uticaju finansiranih projekata na životnu sredinu.
3. Standardi i certifikati – postoje međunarodni standardi, poput Green Bond Principles (GBP) i Climate Bonds Standard, koji osiguravaju da sredstva zaista idu u svrhe održivog razvoja,

⁶³ <https://bosniaherzegovina.un.org/bhs/sdgs> 05.04.2025

⁶⁴ Op.cit., (2020.), Izazovi održivog razvoja u Srbiji i Evropskoj uniji, 271-272. str

⁶⁵ <https://euronews.ba/bosna-i-hercegovina/biznis/6966/sta-su-zelene-obveznice-i-kakav-bi> 01.04.2025

4. Povećana privlačnost za investitore – zbog sve većeg interesa za održiva ulaganja, mnogi investitori preferiraju zelene obveznice jer omogućavaju ne samo finansijski povrat već i pozitivan ekološki i društveni uticaj.

Zelene obveznice mogu imati pozitivan utjecaj na BiH jer doprinose zaštiti životne sredine, privlače strane investitore i otvaraju nova radna mjesta u sektorima poput energetike i građevinarstva. Iako se isplate dugoročno kroz rast održivih sektora i diversifikaciju portfelja, izazovi poput greenwashinga i nedostatka transparentnih standarda otežavaju njihovu punu primjenu, ali ipak imaju potencijal da ubrzaju privredni rast u BiH kroz povoljniji pristup kapitalu.

2.2.ESG INVESTICIJE – KONCEPTI I PRIMJENE

ESG je skup faktora koji se tiču životne sredine ⁶⁶(E - okolišni faktori vezani su uz direktan ili indirektan uticaj poslovanja na prirodni okoliš npr: klimatske promjene, zagađenje okoliša, iskorištavanje prirodnih resursa i njihovo očuvanje, odlaganje otpada, energetska učinkovitost), socijalnih (S - društveni faktori vezani su uz direktan ili indirektan uticaj poslovanja na interesne grupe u pogledu univerzalnih vrijednosti npr: uslovi rada, odnosi sa zajednicom, ljudska prava, raznolikost i inkluzija) i upravljačkih pitanja (G - upravljački faktori odnose se na sisteme, procese i prakse kojima se upravlja kompanijom, to uključuje strukturu uprave, etičke standarde, transparentnost) koje kompanije uzimaju u obzir pri upravljanju svojim poslovanjem, a investitori prilikom ulaganja, u pogledu rizika, uticaja i prilika koje ovi faktori nose.

Važnost ESG:

- *Dobro za okoliš:* Primjenom energetske efikasne rješenja, korištenjem ekološki prihvatljivih materijala i smanjenjem otpada, doprinosi se očuvanju životne sredine i stvaranju uslova za zdraviju budućnost
- *Finansijski isplativo:* ESG ulaganja postaju sve atraktivnija, a kompanije koje njeguju principe održivosti, etičkog poslovanja i transparentnosti lakše privlače investitore i kupce. Takav pristup doprinosi jačanju imidža i konkurentnosti, što može rezultirati povećanjem prihoda
- *Regulatorna usklađenost:* Uvođenjem ESG standarda, kompanije se proaktivno prilagođavaju sve strožim zahtjevima državnih i regulatornih tijela. Time se smanjuje rizik od potencijalnih kazni, pravnih posljedica i narušavanja reputacije

ESG faktori postaju sve važniji za poslovna odlučivanja i investicije. Održivo poslovanje postaje zakonska obveza i ključ za unapređenje imidža i poslovanja. Banke i investitori također obraćaju pažnju na usklađivanje sa ESG kriterijima. Odgovorne tvrtke lakše dolaze do finansiranja i privlače održive investitore. Primjena ESG standarda jača reputaciju i izgrađuje pozitivan brend. ESG integracija pomaže u upravljanju rizicima i osigurava dugoročnu održivost poslovanja. Fokus na ESG može potaknuti inovacije, efikasnost i razvoj novih tehnologija. Investitori ESG koriste kao alat za procjenu rizika i traže veću transparentnost. Kompanije koje ne izvještavaju o ESG praksama mogu snositi pravne i finansijske posljedice.⁶⁷

⁶⁶ <https://www.raiffeisenbank.ba/bs/o-nama/o-raiffeisenu/drustveno-odgovorno-poslovanje/sta-predstavlja-pojam-esg.html> 16.03.2025

⁶⁷ <https://manager.ba/vijesti/%C5%A1to-je-esg-i-kako-utje%C4%8De-na-poslovanje> 16.03.2025

3.FONDOVI EU I MEĐUNARODNI IZVORI FINANSIRANJA

Zelena tranzicija postaje sve važnija tema u svijetu, a Europska unija je među vodećim akterima u borbi protiv klimatskih promjena i zaštiti okoliša. Kako bi se osigurala održiva budućnost, EU je pokrenula inicijativu finansiranja zelene tranzicije kroz svoje fondove, čiji je cilj potaknuti zemlje članice na prilagodbu zahtjevima održivog razvoja i smanjenje emisije stakleničkih plinova.⁶⁸ Finansiranje ovih inicijativa ne samo da doprinosi zaštiti okoliša, već potiče i stvaranje novih radnih mjesta te povećava konkurentnost europske privrede. Koncept održivog razvoja nastao je iz potrebe da se na nov način razumije proces rasta i razvoja modernog društva, uz uvažavanje ekoloških ograničenja. Održivi razvoj definira se kao odnos između dinamičnih privrednih sistema koje osmišljava čovjek i ekoloških sistema koji se sporo mijenjaju i moraju ostati u ravnoteži. Akcijski plan EU-a za održivo finansiranje usmjeren je na rješavanje problema nedostatka sredstava, jačanje nacionalnih finansijskih sistema i veće uključivanje privatnog sektora.

Cilj je stvoriti održivi finansijski sistem koji će podržati ciljeve održivog razvoja poput smanjenja siromaštva i poticanja ekološke održivosti. EU fondovi predstavljaju finansijske instrumente za provedbu javnih politika u zemljama članicama i usmjereni su na postizanje zajedničkih ciljeva Unije. Trenutna finansijska perspektiva 2021.–2027. obuhvaća više programa i fondova, uključujući Kohezijsku politiku koja ima za cilj smanjiti regionalne razlike i ojačati konkurentnost. Među najvažnijim fondovima su Europski fond za regionalni razvoj i Europski socijalni fond, koji čine dio Europskih strukturnih i investicijskih fondova. Fondovi i programi Europske unije za financiranje zelene tranzicije predstavljaju finansijske resurse namijenjene podršci raznim projektima unutar država članica, s ciljem unapređenja infrastrukture, poticanja razvoja i poboljšanja kvalitete života građana. Programi Europske unije predstavljaju mehanizme kroz koje se ti fondovi raspoređuju, a osmišljeni su za provedbu konkretnih ciljeva u skladu s prioritetima EU. Oni obuhvaćaju širok spektar aktivnosti – od znanstvenih istraživanja i inovacija, preko obrazovanja i zapošljavanja, do zaštite okoliša, kulture i socijalne uključenosti.⁶⁹ Fondovi i programi su međusobno povezani te se često koriste zajedno kako bi se osigurala učinkovita realizacija projekata. Među ključnim prioritetima EU posebno mjesto zauzima zelena tranzicija, za čije je financiranje pokrenut niz fondova, programa i inicijativa. Jedna od najvažnijih je strategija Europski zeleni plan (European Green Deal), kojom se nastoji postići klimatska neutralnost do 2050. godine. Ova inicijativa integrirana je u različite programe i fondove, poput InvestEU, Instrumenta za povezivanje Europe, Obzora Europa, LIFE programa i drugih. Kroz Zeleni plan predviđene su mjere za smanjenje emisija stakleničkih plinova, povećanje udjela obnovljivih izvora energije, očuvanje prirodnih resursa i prilagodbu klimatskim promjenama.⁷⁰

4.BANKARSKI SEKTOR I KREDITI ZA ODRŽIVE PROJEKTE

4.1.ZELENI KREDITI I NJIHOVI USLOVI

Zelena bankarstvo nastalo je kao odgovor na ekonomsku krizu 2007–2008. i sve veće ekološke izazove, gdje je njegov cilj zapravo finansiranje održivih projekata, primjena zelenih tehnologija i smanjenje negativnog uticaja bankarskog sektora na životnu sredinu. Fokus zelenog bankarstva je zaštita okoline i podrška zelenim inicijativama. Prvi put je primijenjeno 2009. u Floridi, a danas je prisutno širom svijeta, uključujući i zemlje u razvoju.

⁶⁸ Europski strukturni i investicijski fondovi: EU fondovi, URL: <https://strukturnifondovi.hr/eu-fondovi/> 20.03.2025

⁶⁹ Europski strukturni i investicijski fondovi: Kako do EU fondova?, URL: <https://strukturnifondovi.hr/kakodo-eu-fondova/> 20.03.2025

⁷⁰ Europski strukturni i investicijski fondovi: Programi Unije, URL: <https://strukturnifondovi.hr/eufondovi/programi-unije/> 16.03.2025

Banke igraju ključnu ulogu u finansiranju održivih projekata kroz posebne kreditne linije, zelene kredite i druge finansijske instrumente koji podstiču ekološki prihvatljive investicije. Cilj ovih kredita je podržati projekte koji doprinose smanjenju emisije ugljen-dioksida, energetske efikasnosti i prelasku na cirkularnu ekonomiju. Zeleni krediti su posebna vrsta finansiranja koju nude banke i druge finansijske institucije s ciljem podrške projektima koji doprinose zaštiti životne sredine i održivom razvoju. Ovi krediti su namijenjeni pojedincima, preduzećima i javnim institucijama koje investiraju u energetske efikasne, ekološki prihvatljive ili obnovljive projekte.

Primjene zelenih kredita:

- Kupovina ili ugradnja solarnih panela
- Energetska efikasnost zgrada (izolacija, PVC stolarija, LED rasvjeta)
- Korištenje obnovljivih izvora energije
- Ekološki transport (kupovina električnih vozila)

Tabela 1 :Uslovi zelenih kredita

Uslov	Opis
Namjena	Isključivo za zelene projekte
Kamatna stopa	Niža od standardnih kredita (zbog podrške zelenim inicijativama)
Rok otplate	Često duži (npr. 5–20 godina, zavisno od projekta)
Grejs period	Ponekad dostupan (npr. 6–12 mjeseci)
Potrebna dokumentacija	Dokaz o namjeni (npr. predračuni za solarne panele, građevinski plan, energetske certifikat)
Subvencije	Moguće učešće države ili fondova kroz subvencionisanje kamate ili dijela glavnice

4.2.FINANSIRANJE ODRŽIVIH PROJEKATA

U BiH i zemljama Zapadnog Balkana sve više banaka razvija programe podrške za održive projekte u saradnji sa međunarodnim institucijama:

- Evropska banka za obnovu i razvoj (EBRD) – nudi kreditne linije za zelenu ekonomiju kroz program GEFF⁷¹ (Green Economy Financing Facility) koji podržava energetske efikasne investicije
- Evropska investiciona banka (EIB) – finansira projekte zelene infrastrukture i održive energije putem InvestEU programa.⁷²
- Razvojne banke i lokalne komercijalne banke – nude zelene kredite za energetske efikasne projekte u privredi i domaćinstvima (npr. UniCredit, Raiffeisen, Sparkasse, NLB)

⁷¹ GEFF u Bosni i Hercegovini pomaže stambenom sektoru da ulaže u tehnologije visokih performansi pružanjem finansijskih sredstava putem lokalnih partnerskih finansijskih institucija; <https://ebrdgeff.com/ba/bs/> 12.04.2025

⁷² Program InvestEU osigurava Evropskoj uniji ključno dugoročno financiranje korištenjem privatnih i javnih fondova za podršku održivom oporavku Europe. Pomaže u mobilizaciji privatnih investicija za glavne prioritete politike EU, kao što su zelena i digitalna tranzicija, inovacije i društvena ulaganja i vještine; https://investeu.europa.eu/investeu-programme_en 12.04.2025

Primjeri održivih projekata financiranih kroz bankarski sektor:

- Energetska efikasnost u stambenom sektoru – krediti za izolaciju zgrada, solarne panele i energetske efikasne uređaje
- Održiva industrija – podrška kompanijama u prelasku na cirkularnu ekonomiju i smanjenju emisija štetnih gasova
- Ekološki transport – financiranje električnih vozila i modernizacije javnog prevoza

Banke i finansijske institucije sve više prepoznaju značaj održivog financiranja, a podrška za zelene projekte nastavlja da raste kroz kombinaciju javnih i privatnih investicija.

5.JAVNO – PRIVATNA PARTNERSTVA KAO MODEL FINANSIRANJA

5.1.ULOGA JPP U ZELENOJ TRANZICIJI

Javno-privatno partnerstvo (JPP) predstavlja saradnju između javnog sektora (vlade, opština, državnih agencija) i privatnih kompanija radi financiranja, izgradnje i upravljanja velikim infrastrukturnim projektima. Ovaj model omogućava efikasnije korištenje resursa, smanjenje pritiska na javne budžete i ubrzanje realizacije strateški važnih projekata.

JPP funkcioniše na idući način:

- Javni sektor: Definiše infrastrukturne potrebe, postavlja regulative, obezbjeđuje dio financiranja i prati realizaciju projekta.
- Privatni sektor: Ulaže kapital, preuzima operativne i finansijske rizike, upravlja projektom tokom određenog perioda.
- Po isteku ugovora, projekat može preći u vlasništvo javnog sektora ili se nastavlja u formi dugoročnog partnerstva.

Prednosti JPP modela za održivi razvoj:

1. Smanjenje ekološkog otiska – Privatni sektor donosi inovacije i efikasnije tehnologije za ekološki prihvatljive projekte.
2. Manje fiskalno opterećenje – Javni sektor ne mora odmah financirati cijeli projekat, što smanjuje pritisak na budžet.
3. Brža implementacija – Privatni investitori često mogu realizovati projekte brže i uz niže troškove nego državne institucije.
4. Transfer znanja i tehnologije – Kroz JPP modeli, javni sektor stiče iskustvo i znanja o održivim rješenjima.

Izazovi JPP modela:

- Pravna i regulatorna nesigurnost – Potrebni su jasni zakoni i stabilni ugovorni uslovi.
- Finansijski rizici – Potreba za dugoročnim financiranjem i osiguranjem investicija.
- Transparentnost i korupcija – Ključno je osigurati poštene tenderske procedure i nadzor nad realizacijom projekata.

Tržište u Bosni i Hercegovini je malo i nerazvijeno, što ograničava kapacitete privatnog sektora da učestvuje u složenim projektima javno-privatnog partnerstva (JPP). Nedostatak konzorcija i nevidljivo podugovaranje dodatno umanjuju efikasnost ovog modela, dok ustavna složenost i neujednačena regulativa obeshrabruju potencijalne investitore. Zakonodavni okvir odstupa od evropskih standarda, posebno u pogledu transparentnosti i pristupa informacijama. Potrebno je uspostaviti centralizovan sistem informisanja i uskladiti JPP procedure sa Zakonom o javnim nabavkama radi veće pravne sigurnosti. Pravna zaštita je rascjepkana između različitih administrativnih tijela, što stvara pravnu nesigurnost, dok EU zemlje primjenjuju efikasnije modele zaštite. Dodatni izazov predstavlja nedostatak educiranog kadra za pripremu i provedbu JPP projekata. Ključ leži u postepenoj edukaciji kroz manje projekte, čime bi se izgradila stručna osnova za realizaciju većih i složenijih inicijativa od koristi za sve učesnike i društvo u cjelini. U BiH i zemljama Zapadnog Balkana, JPP postaje sve važniji model za finansiranje infrastrukture, posebno uz podršku međunarodnih institucija kao što su EU, EIB, EBRD i Svjetska banka. Korištenjem ovog pristupa, region može ubrzati tranziciju ka održivom razvoju i konkurentnijoj ekonomiji.

5.2.STUDIJE SLUČAJA USPJEŠNIH JPP PROJEKATA

U BiH postoji samo jedan zvanični JPP projekt, a to je Klinika za liječenje dijaliziranih bolesnika Fresenius u Distriktu Brčko, koji je realizovan 2011. godine i vrijedi pet miliona eura. Međutim, u praksi u EU, određeni broj projekata naziva se „projektima javno-privatnog partnerstva (u daljem tekstu:JPP), ali u suštini više se radi o koncesijima nego o JPP projektima. U Bosni i Hercegovini, u oblasti JPP situacija je u potpunosti decentralizovana, te je i sama harmonizacija sa pravnom stečevinom EU složenija.

Naime, u Bosni i Hercegovini postoji 12 propisa o JPP, i to: Zakon o javno-privatnom partnerstvu Republike Srpske iz 2009. godine, dok u Federaciji BiH ne postoji zakon, ali je 10 kantona u FBiH prepoznalo potencijal JPP i donijelo zakone u skladu sa svojim nadležnostima. Brčko Distrikt, također, ima Zakon o javno-privatnom partnerstvu iz 2011. godine.

Primjeri održivih infrastrukturnih projekata finansiranih kroz JPP:

- Zeleni javni transport – uvođenje električnih autobusa, tramvaja i vozova kroz partnerstvo sa privatnim operaterima.
- Obnovljivi izvori energije – izgradnja solarnih i vjetroelektrana uz investicije privatnog sektora.
- Održiva urbana infrastruktura – pametni gradovi, energetske efikasne zgrade i ekološki prihvatljive saobraćajnice.
- Upravljanje otpadom – reciklažni centri i postrojenja za preradu otpada finansirana kroz JPP projekte.

ZAKLJUČAK

Zelena tranzicija predstavlja neizostavan korak ka održivom razvoju, a finansijski instrumenti igraju ključnu ulogu u njenoj realizaciji. U kontekstu Bosne i Hercegovine, uprkos brojnim izazovima, od institucionalne fragmentacije do nedostatka stručnih kapaciteta, postoji značajan potencijal za unapređenje finansijske podrške zelenim projektima. Razvoj pravnog okvira koji jasno definiše zelene finansijske instrumente, uspostavljanje nacionalnih zelenih fondova, te uvođenje fiskalnih i regulatornih poticaja za finansijske institucije, predstavljaju važne smjernice ka stvaranju povoljnog investicionog ambijenta. Posebna pažnja mora biti usmjerena ka podršci malim i srednjim preduzećima, kao i edukaciji kadrova za pripremu i implementaciju zelenih projekata. Perspektiva razvoja zelenih finansijskih instrumenata u BiH je pozitivna, gdje zeleni krediti, obveznice, leasing i ESG fondovi sve više dobijaju na značaju na globalnom nivou, a njihova prilagodba lokalnim uslovima može osigurati dugoročne koristi za ekonomiju, društvo i životnu sredinu. Uspješan prelazak na zelenu ekonomiju zahtijeva sinergiju javnog i privatnog sektora, stabilan regulatorni okvir, podršku međunarodnih partnera, ali i jasno prepoznatu viziju održive budućnosti u kojoj finansijske postaju alat za postizanje ekoloških i društvenih ciljeva.

LITERATURA

- 1) Husein Mehmedović „Zelena ekonomija-klimatske primjene i zaštita okoline“, Internacionalni univerzitet Travnik, Travnik,2024.
- 2) Europski strukturni i investicijski fondovi: Programi Unije, URL: <https://strukturnifondovi.hr/eufondovi/programi-unije/> 16.03.2025
- 3) Europski strukturni i investicijski fondovi: Kako do EU fondova?, URL: <https://strukturnifondovi.hr/kakodo-eu-fondova/> 20.03.2025
- 4) Europski strukturni i investicijski fondovi: EU fondovi, URL: <https://strukturnifondovi.hr/eu-fondovi/> 20.03.2025
- 5) Op.cit., (2020.), Izazovi održivog razvoja u Srbiji i Evropskoj uniji, 271-272. str
- 6) <https://www.consilium.europa.eu/hr/policies/paris-agreement-climate/> 20.03.2025
- 7) <https://bosniaherzegovina.un.org/bhs/sdgs> 05.04.2025
- 8) <https://euronews.ba/bosna-i-hercegovina/biznis/6966/sta-su-zelene-obveznice-i-kakav-bi-01.04.2025>
- 9) <https://www.raiffeisenbank.ba/bs/o-nama/o-raiffeisenu/drustveno-odgovorno-poslovanje/sta-predstavlja-pojam-esg.html> 16.03.2025
- 10) <https://manager.ba/vijesti/%C5%A1to-je-esg-i-kako-utje%C4%8De-na-poslovanje> 16.03.2025
- 11) <https://ebrdgeff.com/ba/bs/> 12.4.2025
- 12) https://investeu.europa.eu/investeu-programme_en 12.04.2025
- 13) <https://euronews.ba/bosna-i-hercegovina/biznis/6966/sta-su-zelene-obveznice-i-kakav-bi-uticaj-imale-na-bih>
- 14) <https://www.raiffeisenbank.ba/bs/o-nama/o-raiffeisenu/drustveno-odgovorno-poslovanje/sta-predstavlja-pojam-esg.html>
- 15) https://european-union.europa.eu/live-work-study/funding-grants-subsidies_hr
- 16) <https://een.ba/bs/izvori-finansiranja/programi-dostupni-u-bih/5>
- 17) <https://manager.ba/vijesti/%C5%A1to-je-esg-i-kako-utje%C4%8De-na-poslovanje>
- 18) <https://www.pbz.hr/gradjani/edukacija-o-ulaganju/drustveno-odgovorno-ulaganje.html>
- 19) <https://snagalokalnog.ba/zelene-obveznice-stigle-su-i-na-bih-trziste-cemu-sluzе-koji-su-rizici-i-potencijali/>
- 20) <https://www.dqsglobal.com/bo-ba/certifikacija/verifikacija-zelenih-obveznica-u-bosni-i-hercegovini>
Pristup linkovima 28.03.2025.